

Ἐκλείσαν κιόλας ἐφέτος ἑκατὸ χρόνια ἀπὸ τὴν ἡμέρα πὺ πέθανε «καὶ προσετέθη» εἰς τοὺς πνευματικούς πατέρας τοῦ μυριόχρονου Ἔθνους μας ὁ Ἐθνικός μας ποιητὴς Διονύσιος Σολωμός. Δὲν ὑπάρχει ἀσφαλῶς Ἑλλην καὶ Ἑλληνίς πὺ νὰ μὴν ἔβαλαν μὲ συγκίνηση καὶ μ' ἀνατριχίλα τοὺς στίχους του, πὺ ἔγιναν σύμβολο, σὰν τὸ κομμάτι πανὶ τῆς Ἑλληνικῆς σημαίας, τὴν Ἐλευθεριά, βγαλμένη ἀπὸ τὰ κόκκαλα τῶν Ἑλλήνων τὰ ἱερά. Καὶ τοῦτο μᾶς ἐπιβάλλει νὰ τὸν τιμήσουμε καὶ στὸ οἰκογενειακὸ περιοδικὸ τῆς Ἐκκλησίας.

Γιὰ ὄσους δὲν θυμοῦνται ἴσως τὰ ἱστορικά του, θυμίζουμε πὺς γεννήθηκε στὴ Ζάκυνθο τὸ 1798 μέσα σὲ μιὰν οἰκογένεια πὺ καταγόταν ἀπὸ τὴν Κρήτη καὶ εἶχε ἓνα πλούσιο γενεαλογικὸ δένδρο. Ἡ ζωὴ τὸν ἔκαμε νὰ πονέσει ἀπὸ μικρὸ παιδί μὲ τίς πολὺ ἔντονες οἰκογενειακὲς διαμάχες ἀνάμεσα στὴν πρώτη καὶ στὴ δευτέρη γυναῖκα τοῦ πατέρα του (αὐτὸς ἦταν παιδί τῆς δευτέρας) καὶ τοῦ ἄφισε μιὰ μελαγχολικὴ πίκρα, μιὰ συκρατημένη θλίψη στὴν ψυχὴ καὶ στὸ πρόσωπο.

Τὴν ἀνησυχία τῆς παιδικῆς του ζωῆς τὴν ἀκολούθησαν κακὰ δεινότερα, γιατί πεθαίνοντας ὁ πατέρας τὸν ἄφισε ὄρφανὸ στὴν τρυφερὴν ἡλικία τῶν ἐννιά χρόνων, τότε ἀκριβῶς πὺ ἀρχίζει ἐνεργότερη ἢ ἐπίδραση τῆς πατρικῆς παρουσίας στὴν διαμόρφωση τοῦ παιδιοῦ.

Εἶχεν ὅμως, ἀν καὶ τόσο νωρίς, δείξει σημεῖα μεγάλης προόδου στὰ γράμματα καὶ μιᾶς πρωτοφανέρωτης εὐαισθησίας, ἰδίως στὰ ἔργα τοῦ ποιητικοῦ λόγου. Τοῦτο κι' ἔγινε αἰτία ὥστε ὁ κηδεμόνας του νὰ τὸν στείλει δέκα χρόνων, στὴν Κρεμῶνα τῆς Ἰταλίας γιὰ νὰ σπουδάση.

Ἡ περίοδος τῆς Ἰταλικῆς μαθητείας, πὺ κράτησε ὀκτὼ χρόνια, ἦταν ἓνα δυνατὸ φανέρωμα μιᾶς αὐριανῆς μεγαλοφυΐας. Διαβάζει πλῆθος βιβλία, γνωρίζει καὶ γνωρίζεται μ' ὄλα τὰ ἐκλεκτὰ πνεύματα τοῦ καιροῦ του, ἀπαγγέλλει θαυμάσια κομμάτια ὀλόκληρα ἀπὸ τὴ Γραφή, ψαλμούς, Ἰὼβ καὶ τόσα ἄλλα, καὶ τὰ ἀπαγγέλλει μὲ τόση δύναμη, προσθέτει

μέσα στὴν ξένη δημιουργία τόσο προσωπικὸ τόνο, πὺ ἓνας ἀναγνωρισμένος στὰ γράμματα ἀκροατῆς του τοῦ φωνάζει ἐνθουσιασμένος μὲ μέρα: «Ἑλληνόπουλο, θὰ περάσεις καὶ τὸν Μόντη μας». Καὶ πρέπει νὰ ξέρετε, πὺς ὁ Μόντης ἦταν ἀπὸ τοὺς μεγαλύτερους Ἰταλοὺς ποιητὰς τῆς ἐποχῆς του.

Τὸ 1815 ἐγράφηκε στὴ Νομικὴ Σχολή, μὲ οἱ ἀνησυχίες του, ἢ κάποια ἀστατωσύνη τῆς Ζακυθινῆς ψυχῆς του, δὲν τὸν ἀφίνουν ἡσυχο νὰ συγκεντρωθεῖ στὴν ἡσυχία τοῦ σκονισμένου νομικοῦ σποδαστηρίου. Ἐγκαταλείπει τὴν ἐπιστήμη καὶ τὸ 1818 παίρνει τὸν δρόμο τῆς ἐπιστροφῆς.

Ἡ πρώτη δεκαετία τῆς ἐπιστροφῆς πέρασε στὴ Ζάκυνθο, ἀνάμεσα στοὺς φίλους τῆς νεότητος, στὴ χαρὰ τῆς Ζακυθινῆς ἀτμοσφαιρας, στὴν ξεγνιασιὰ τοῦ ἐξασφαλισμένου οἰκονομικῶς νέου.

Γράφει τὴν «Ἀνθούλα», τὴν «Ξανθούλα», τὴν «Ὀρφανή», προσπαθεῖ νὰ ξεπεράσει τοὺς Ἰταλοὺς, νὰ γράψει ποιήματα ὠραίας ποιητικῆς, ἀξιόλογης τεχνικῆς. Ὡσπου γνωρίζεται μὲ τὸν Τρικούπη.

Ἡ γνωριμία του μὲ τὸν Τρικούπη στάθηκε σημαντικὴ γιὰ τὸν Σολωμὸ καὶ γιὰ τὴν Ἑλλάδα. Ἀνθρωπος φιλοσοφημένος ὁ Τρικούπης, ἔχοντας κάνει μέσα του συνείδηση τίς μεγάλες ἀγωνίες, τίς μεγάλες προσδοκίες, ἀλλὰ καὶ τὰ προβλήματα τοῦ ἐπαναστατημένου Ἑλληνισμοῦ, τὸν παροτρύνει νὰ δώσει τὴν ποιητικὴν ἐκφραση στὸ καινούργιο ἑλληνικὸ θαῦμα. «Ἄφισε τίς ἰταλικὲς δάφνες, τοῦ λείει. Κύτταξε νὰ κάμεις τὴν ἐθνικὴ μας τέχνη».

Ἐνα καινούργιο ὄραμα, ἓνας ἄγνωρος κόσμος, ξανοίγεται στὰ μάτια τοῦ Σολωμοῦ. Δὲν ἀλλάζουν εὐκολὰ τόσες χαρὲς καὶ τόσες συνήθειες. Μ' ἀπ' τὴν ἄλλη μεριά, ἢ Ἑλλάδα, τὸ θαῦμα τῆς ἀναγεννήσεως τοῦ ἀγίου Ἔθνους, ὁ προορισμὸς τῆς θυσίας, τῆς προσφορᾶς. Πρώτη φορὰ ἀκούει τὰ κανόνια τῶν Τούρκων στὸ χωραφάκι τῆς Ἐλευθερίας στὸ κατακαημένο τὸ Μεσολόγγι. Τόσο ἀρχίζει νὰ τὸν κυριεύει ὁ καινούργιος προορισμὸς, πὺ ἀφί-

νει τις παλιές συντροφίες και απομονώνεται. Βγαίνει στην έξοχή, ακούει τον βόγγο της Ελλάδος και συλλογιέται.

Μιά μέρα, πού ακούει αντίπερα τον πόλεμο, «Βάστα, καημένο Μεσολόγγι», μονολογεί. Και κλαίει. Στους φίλους του, πού άπορούνε για τη δύστροπη συμπεριφορά του, τονίζει πολλές φορές για να μὴν τὸν ξαναενοχλήσουν πιά: «Δὲν ἔχω τίποτε ἄλλο στὸ νοῦ μου, πάρεξ ἐλευθερία και γλώσσα».

Και τότε ἤρθεν ἡ ἐποχὴ νὰ πει τὸν παγκόσμιο λόγο του: «Κλείσε μέσα στὴν ψυχὴ σου τὴν Ἑλλάδα και θὰ αἰσθανθεῖς μέσα σου νὰ λαχταρίζῃ καθε εἶδος μεγαλείου».

Τίποτα πιά δὲν τὸν κρατεῖ στὴ Ζάκυνθο. Οἱ φίλοι τῆς ἀνέμελης ἐποχῆς εἶναι πιά βαρετοί, λιγάκι και τὸν ἐνοχλοῦν. Κλείνει τὴν περίοδο μετὴν «Φαρμακωμένη» και μ' ἓναν ἐξαιρετο ἐπικήδειο στὸν Φώσκολο, τὸν μεγάλο ποιητὴ, και φεύγει για τὴν Κέρκυρα, ἔτος 1828.

Στὴν Κέρκυρα τοῦ μέλλεται νὰ στήσει τὴν μεγάλη του δημιουργία. Εἴκοσι ὀχτῶ χρόνια θὰ μείνει στὰ ἐλαφρὰ τοῦτα χώματα, θὰ γράψῃ τὸν «Κρητικόν», τοὺς «Ἐλεύθερους πολιορκημένους», τὸν «Πόρφυρα» και τὸν ὕμνο πρὸς τὴν Ἐλευθερία. Τὸ ἔργο του παίρνει ἓνα πανελλήνιο περιεχόμενο. Ἡ ψυχὴ του ἐκφράζει πλῆθος ἄλλες ψυχές. Ἡ ρίμα του συνταιριάζεται μετὸ καρυοφίλι και μετὶς ἀγωνίες τοῦ νεαροῦ βασιλείου.

Ἄλλὰ ἐργάζεται λίγο. Ὅπως και στὸ περπάτημα, ἦταν ἀργὸς και στὸ δούλεμα τοῦ στίχου του. Πλῆθος σχεδιάσματα και μουτζουρώματα, και ξανά σχεδιάσματα σκεπάζουν τὸ τραπέζι πού ἐργάζεται. Ὅχι πὼς δὲν θέλει, ἀλλὰ δὲν βιάζεται, νὰ παραδώσῃ στὰ χέρια τῆς ἀθανασίας ψεγάδιασμένους τοὺς στίχους του. Κι' ὅλοι, διψασμένοι ἀπὸ τὸ λίγο - λίγο, μὰ τόσο πολύτιμο, πού τοὺς προσφέρει, περιμένουν τὸ μεγάλο ἔργο, τὸ μοναδικό, τὸ καθιερωτικό, πού θὰ δοῦν μιὰ μέρα στὸ φῶς τοῦ ἡλίου. Ὅλοι χώνεψαν τὴν ἀξίαν του και περιμένουν τὸ ἀξιο μεγάλο του ἔργο.

Περιμένουν, ὅπως πολλοὶ εἶπαν, νὰ φανερωθεῖ στὸ ἔργο του ὁ Δάντης τῆς Ἑλλάδος.

Τὸ μεγάλο ἔργο, τὸ ὀμηρικὸ ἢ τὸ σαιξπηρικὸ ἢ τὸ δαντικὸ, δὲν θὰ τοὺς τὸ δώσει ποτέ. Οὔτε θὰ βρεθεῖ στὰ χαρτιά πού θ' ἀφίσει, ἀπὸ κατάλοιπο τῆς τελευταίας περιόδου τοῦ βίου του. Μέσα του νίκησε ὁ Ζακυθινός, ὁ καλοζωῖσμένος, ὁ ἀνέμελος. Μὰ ἤρθαν και περιστατικὰ πού τοῦ πῆραν τὴν ἀπαραίτητην ἡρεμία του. Ἡ ἀρρώστεια, ἡ δίκη μετὴν οἰκογένεια του, τὸ πιότό, γίνηκαν σφῆνες διασπαστικῆς τῆς γαλήνης, τῆς τόσο ἀπαραίτητης σ' ἓνα μεγάλο δημιουργό. Τὸ ἔργο πού μᾶς ἄφισε, πολλὰ μικρὰ διαμάντια, κάνουν βέβαια ἓνα περιδέραιο, δὲν κάνουν ὅμως τὸν Ὅμηρο τοῦ νέου Ἑλληνισμοῦ.

Ὁ Σολωμὸς πέθανε στὴ 9 Φεβρουαρίου 1857 στὴν Κέρκυρα και μετὰ δυὸ χρόνια κυκλοφόρησαν τὰ «Εὐρισκόμενά» του. Φήμες λένε πὼς ὁ μεγαλύτερος ἀδερφός του για λόγους ζήλειας και ἐκδικήσεως ἔστειλεν ἄνθρωπο και ἔκαψε πολλὰ ἀπὸ τὰ χαρτιά του. Δὲν ξέρουμε θετικὰ ἂν μέσα στὰ φύλλα αὐτὰ τῆς ἐκδικήσεως χάθηκε τὸ ἀριστούργημα πού περίμεναν ὅλοι. Ξέρουμε πάντως, ὅτι πέρα ἀπὸ τις μικρὲς αὐτὲς σκιές, ἀπομένει ὁ Σολωμὸς ὁ φωτεινὸς ἥλιος, πού θέρμανε και φώτισε τὸν ἀναγεννημένο φοίνικα τῆς Ἑλλάδος, πού ὕψωσε τὴν ἐλευθερία, τὴν βγαλμένη ἀπ' τὰ κόκκαλα τῶν Ἑλλήνων τὰ ἱερά.

Ὁ Πολυλάς στὸν πρόλογο τῶν ἔργου του λέει για τὸν Σολωμὸ πὼς αὐτὸς ἦταν ὁ μελωδικὸς ποιητὴς, πού τοῦ δόθηκε ἡ χάρις νὰ ἐνώσῃ τὸ τραγοῦδι του μετὴν ἐξόρμηση τοῦ Ἑλληνισμοῦ για τὴν ἐλευθερία». Κι' ἓνας ἄλλος μεγάλος, ὁ Παλαμᾶς, τελειώνει κάποιαν ἐργασία του για τὸ Σολωμὸ μετὰ τὰ ἐξῆς λόγια:

«Δὲν ξέρω· θαρρῶ πὼς μέσα στὰ ἐνδόμυχα τοῦ Σολωμοῦ, κι' ἐκεῖνου πού στοχάζεται και ξεδιαλέγει, κι' ἐκεῖνου πού αἰσθάνεται και γεννοβολᾶ, παλεύουνε δυὸ στοιχεῖα ἐξίσου ἀγνὰ και ἀσυνείδητα· ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά ὁ κριτικὸς, ὁ ἀντικειμενικὸς, ὁ ὑπομονετικὸς, ὁ ἐπίμονος και δύσκολος

στιχοπελεκτητής, ὁ ἀσκητικὸς μελετητῆς
τῆς Κερκύρας· ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά ὁ ἀψύς,
ἀλλὰ καὶ βαρετὸς Ζακυθινός, ποὺ εὐ-
κολα ἀνάφτει καὶ εὐκολώτερα κορώνει,
ποὺ δὲν πηγαίνει πέρα ἀπὸ τὰ σχέδια
κι' ἀπὸ τὰ κιθαρίσματα· ὁ Ζακυθινός,
ἀπὸ τὸν ὁποῖο καθὼς ρητὰ ὁμολογεῖ
συντοπίτης ἱστοριογράφος τοῦ λαοῦ ἐκεί-
νου, «λείπει ἢ ἐπιμονὴ εἰς μακροχρονίους
καὶ δυσκόλους ἐπιχειρήσεις» (Π. Χιώτης).
Ἐπὶ πρῶτος ἤθελε νὰ χτίσει παλάτια· ὁ δεύ-
τερος δὲν ἔφτασε παρὰ ν' ἀραδιάσει κομμά-
τια». Κι' ἐδῶ ἦταν ἡ ἀξία του. Μὲ τὰ κομ-
μάτια, τὰ τόσο ἀξία, πέρασε στὴν ἀθα-
νασία, καὶ μάλιστα τὴν Ἑλληνικὴν ἀθα-
νασίαν.